

PAAUGLIŲ POŽIŪRIS Į SEKSUALUMĄ

Aistė Milaknytė¹, Indrė Juzelskytė¹, Žana Bumbulienė¹, Gražina Stanislava Drąsutienė¹

¹Vilniaus universiteto Akušerijos ir ginekologijos klinika

Raktažodžiai: paaugliai, lytinis gyvenimas, kontracepcija.

Santrauka

Darbo metodika. Vienmomentė anketinė apklausa vykdyta Vilniaus miesto (I gr.) (5 vidurinės, 2 gimnazijos) ir Vilniaus rajono (II gr.) (1 vidurinė, 4 gimnazijos) mokyklose 2012-2013 mokslo metais. Apklausta 711 aštuoniolikmečių.

Rezultatai. I gr. sudarė 509 (71,6%), II gr. – 202 (28,4%) respondentai. Iš viso anketas užpildė 385 (54,1%) merginos ir 326 (45,9%) vaikinai. Lytinį gyvenimą pradėję 291 (40,9%) paaugliai: I gr. 221 (43,4%) ir II gr. 70 (34,7%) ($p < 0,05$), motyvai – meilė partneriui 146 (50,2%) ir vakarėlis su draugais 64 (22%). Lytinio gyvenimo pradžios vidurkis 16,3±1,1 m. (I gr. 16,4±1,1 m.; II gr. 16,1±1,2 m.) ($p > 0,05$), lytinių partnerių skaičius 2,3±1,8 (I gr. 2,3±1,6; II gr. 2,4±2,2) ($p > 0,05$). Paauglių nuomone, lytinio gyvenimo pradžia turėtų būti nuo 18 metų (63,9%). Pornografinius filmus/nuotraukas yra žiūrėję 374 (52,6%) ir tai pirmą kartą darė 13,7±1,5 metų.

Labiausiai paaugliai pasitiki informacija, gauta iš interneto 236 (33,1%), tėvų 197 (27,7%) ir mokyklos 171 (24,0%). Pokalbiai apie žmogaus lytiškumą reikalingi 153 paaugliams (21,5%), merginoms dažniau (60,8%). Informaciją moksleiviai norėtų gauti iš gydytojo specialisto susitikimų/diskusijų metu (60,9%) ar iš mokytojo specialių pamokų metu (30,8%).

Išvados. Tarp aštuoniolikmečių dažniau lytinį gyvenimą pradeda vilniečiai. Tačiau rajone gyvenantys paaugliai lytinį gyvenimą pradeda anksčiau, jie turi ir didesnį lytinių partnerių skaičių. Nors lytinio gyvenimo pradžios vidurkis 16,3 metai, vyraujanti nuomonė – lytinio gyvenimo pradžia turėtų būti nuo 18 metų. Labiausiai paaugliai pasitiki gauta informacija iš interneto. Pokalbiai apie žmogaus sek-

sualumą reikalingi aštuoniolikmečiams, ypač merginoms. Dauguma norėtų kalbėtis su gydytoju specialistu.

IVADAS

Seksualumas (lot. *sexualis* – susijęs su lytimi, seksu) – tai sąvoka, apimanti su lytimi ir seksu susijusius jausmus, artimumą (intymumą) bei elgesį tarp žmonių [1]. Žmogaus požiūrį į seksualumą, intymumą, santykius, šeimą lemia daugelis dalykų, vienas iš jų – lytinis ugdymas. Tai visą gyvenimą trunkantis procesas, kuris formuoja požiūrį, įsitikinimus ir vertybes apie tokius dalykus kaip identitetas, seksualumas, šeima. Lytinis švietimas yra labiau sveikatos apsaugos nei švietimo sistemos dėmesio objektas, nukreiptas į tiesiogines ankstyvųjų lytinių santykių pasekmes (LPI, ŽIV/AIDS, paauglių nėštumus), juo siekiama panaikinti arba sumažinti galimos tokių santykių žalos padarinius [2].

Ankstyvi lytiniai santykiai 10-11 metų amžiaus vaikų siejami su tokiomis problemomis kaip hiperaktyvumas, dėmesio koncentravimo sutrikimai, elgesio sutrikimai, tarpusavio santykių problemos, depresija [3]. Neplanuoti nėštumai, abortai, ankstyvieji gimdymai, lytiškai plintančios infekcijos kelia nerimą dėl jaunų žmonių sveikatos, psichosocialinės raidos, taip pat ekonominės gerovės ateityje. Tokios ankstyvosios ir nesaugios lytinės elgsenos pasekmės veikia ir individą, ir šeimą, ir bendruomenę, taigi paauglių lytinės sveikatos problemos yra svarbios visai visuomenei. Teigiama, jog jaunų žmonių seksualumas yra nepaprastai reikšmingas ir neišvengiamas jų raidos komponentas. Visgi atrodo, jog ši tema kelia nuolatinę socialinę sumaištį ir konfliktus tiek tarp medikų, tiek tarp mokytojų ir tėvų.

Lietuvoje 2007 m. vasario 7 d. buvo patvirtinta „Rengimo šeimai ir lytiškumo ugdymo programa“, kuri įteisino lytinį ugdymą mokyklose, tačiau atsakomybę už programos vykdymą paliko mokyklų vadovams, o lytinio ugdymo programa patikėta išskirtinai mokytojo kvalifikaciją turintiems asmenims. („Programos įgyvendinimą užtikrina mokyklos vadovas; Lytiškumo ugdymas neturėtų būti patikimas kitų žinybų specialistams, visuomeninėms organizacijoms ar

asmenims, neturintiems mokytojo kvalifikacijos.“). Viena iš lytinio ugdymo trūkumo pasekmių yra abortai. 2008 m. Lietuvoje nėštumo nutraukimų tarp 15-49 metų amžiaus merginų buvo užfiksuota 11,1 abortų 1000 asmenų. 2012 m. šis skaičius sumažėjo iki 8,5 abortų 1 000 asmenų. Nepaisant sumažėjusio absoliutaus abortų skaičiaus, paauglių iki 19 metų amžiaus procentinis santykis išlieka panašus su nėštumo nutraukimais vyreniame amžiuje (2008 m. - 7,76 proc., 2012 m. - 6,29 proc.) [4].

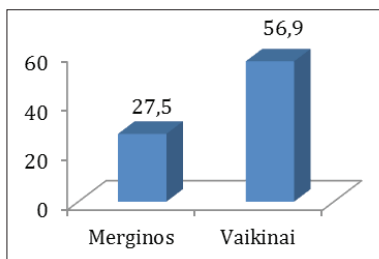
Norėjome išsiaiškinti, ar lytinio švietimo programa tikrai atitinka šiuolaikinio paauglio poreikius - iš ko ir kurios informacijos norėtų gauti paauglys, su kuo gali aptarti su seksualumu susijusius klausimus, koks yra paauglių požiūris į seksualumą.

Darbo tikslas: nustatyti aštuoniolikmečių paauglių lytinę elgseną ir požiūrį į žmogaus seksualumą.

Metodika

2012-2013 mokslo metais buvo vykdyta anoniminė vienmomentė anketinė apklausa, kurioje dalyvavo Vilniaus miesto bei Vilniaus rajono 18 metų amžiaus moksleiviai. Apklausta 12 atsitiktinai atrinktų mokyklų: Vilniaus mieste - 5 vidurinės, 2 gimnazijos, Vilniaus rajone: 1 vidurinė, 4 gimnazijos. Iš viso gautos 729 anketos, pilnai užpildytų buvo 711. Anketoje buvo pateikti 32 uždaro tipo klausimai paauglių lytinei elgsenai bei požiūriui į seksualumą įvertinti.

Gautų duomenų analizė atlikta naudojant „SPSS 21.0“ programą. Nominaliniai kintamieji lyginti taikant chi kvadrato (χ^2) kriterijų, vidurkių skirtumai tarp grupių lyginti

1 pav. Lytiškai aktyvių paauglių pasiskirstymas pagal lytį (proc.).

1 lentelė. Pirmojo lytinio partnerio amžiaus vidurkio palyginimas tarp merginų ir vaikinių

Požymis	Merginos (n=106)	Vaikiniai (n=185)	p
Lytinio partnerio amžius, metais	18,13(±1,63)	16,88 (±1,71)	p<0,001
Apklaustųjų amžius	18	18	

taikant nepriklausomų imčių T-testą. Duomenų skirtumas tarp grupių laikytas statistiškai reikšmingu, kai $p<0,05$.

Rezultatai

Iš viso apklausti 509 Vilniaus miesto ir 202 Vilniaus rajono moksleiviai – 386 merginos ir 325 vaikinai. Apklaustųjų amžius – 18 metų.

Lytinį gyvenimą pradėję 40,9 proc. (n=291) paauglių, iš jų daugiau vaikinių nei merginų (1 pav.).

Vilniuje gyvena statistiškai reikšmingai daugiau lytiškai aktyvių moksleivių (43,4 proc. (n=221) negu Vilniaus rajone (34,7 proc. (n=70), ($p<0,05$).

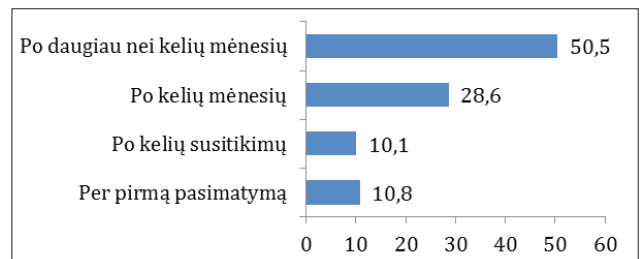
Tirtoje paauglių populiacijoje pilnoje šeimoje gyveno 71,0 proc. (n=505) paauglių, gyvenančių su išsituokiais tėvais 25,6 proc. (n=182), gyvenančių su globėjais 3,4 proc. (n=24). Statistiškai reikšmingo lytinio aktyvumo skirtumo tarp grupių nepastebėta ($p>0,05$).

Bendras lytinio gyvenimo pradžios amžiaus vidurkis 16,3 (±1,12) metai. Vilniaus miesto moksleiviai lytinį gyvenimą pradeda kiek vėliau (16,34 (±1,11) metai) nei Vilniaus rajono – 16,14 (±1,17) metai, ($p>0,05$). Anksčiau nei 15 metų pradėjusių lytinius santykius buvo 19 (8,9 proc.): merginų - 6 (2,8 proc.), vaikinių - 13 (6,1 proc.).

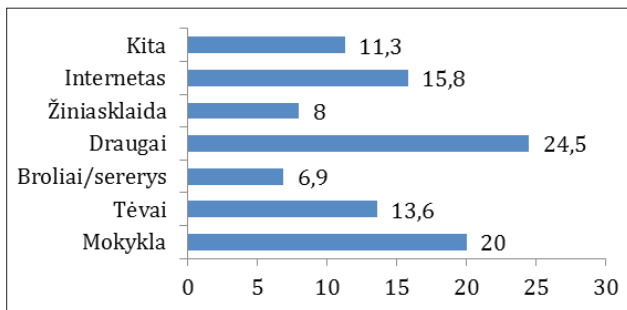
Nepaisant tokio lytinio gyvenimo pradžios vidurkio, 84,9 proc. (n=90) lytinį gyvenimą pradėjusių merginų teigia, jog lytinių santykių pradžia turėtų būti nuo aštuoniolikos metų. Tarp vaikinių už lytinius santykius nuo aštuoniolikos metų buvo 38,9 proc. (n=72), o už lytinius santykius nuo šešiolikos metų – 46,5 proc. (n=86) respondentų. Tarp lytinius santykių neturėjusių, 69,5 proc. (n=292) paauglių mano, jog lytinių santykių pradžia turėtų būti nuo aštuoniolikos metų, 14,3 proc. (n=60) – dvidešimt vienerių metų, 12,4 proc. (n=52) – šešiolikos metų, likusieji – dar anksčiau. Lytinių santykių nepradėjusių merginų ir vaikinių nuomonės sutapo.

Pirmojo lytinio partnerio amžiaus vidurkis 17,33 (±1,78), merginų lytinio partnerio amžiaus vidurkis statistiškai patikimai didesnis nei vaikinių (1 lentelė).

Pagrindiniai motyvai, kodėl paaugliai pradėjo lytinį

2 pav. Galima lytinių santykių pradžia, kai mergina/vaikinas patinka (proc.).

3 pav. Pirmasis informacijos šaltinis apie žmogaus lytiškumą (proc.)

gyvenimą, buvo meilė partneriui 50,5 proc. (n=147), vakarėlis su draugais ir alkoholis 22,0 proc. (n=64). Daugiau merginų (58,5 proc. (n=62) nei vaikinų (45,4 proc. (n=84) pažymėjo, jog jų pagrindinis motyvas buvo meilė partneriui ir atvirkesčiai - daugiau vaikinų (29,2 proc. (n=54) nei merginų (9,4 proc. (n=10) pažymėjo, jog jų pagrindinis motyvas buvo vakarėlis su draugais ir svaigalai. Pasiteiravus, kokią įtaką turėjo tėvai, 70,1 proc (n=204) teigė, jog jokios, 22,7 proc. (n=66) – mažą, 7,2 proc. (n=21) – didelę. Vienas trečdalis visų apklaustųjų pažymėjo, jog žiniasklaida daro neigiamą įtaką ankstyvam lytiniam aktyvumui.

Į klausimą, kada moksleivis pradėtų lytinius santykius, jeigu mergina/vaikinas jam patiktų, pusė apklaustųjų atsakė, jog po daugiau nei kelių mėnesių, likusieji - anksčiau (2 pav.).

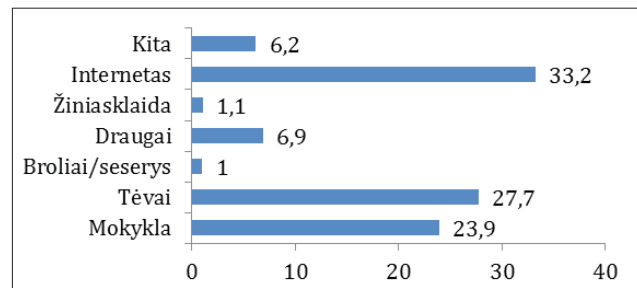
Kontracepcines priemones lytinių santykių metu visada vartoja kiek daugiau nei pusė paauglių (50,3 proc. (n=147), kita pusė vartoja kartais arba visiškai nevartoja. Populiariausios kontraceptinės priemonės tarp paauglių - prezervatyvai 72,5 proc. (n=210).

Pokalbiai apie žmogaus lytiškumą visų apklaustųjų nuomone reikalingi 21 proc. (n=149) moksleivių, iš jų dažniau merginoms 61,0 proc. (n=91) nei vaikinams 39,0 proc. (n=58) ($p>0,05$).

Intymiomis temomis 73,7 proc. (n=524) moksleivių laisvai kalbasi su draugais, o su tėvais šias temas aptarinėja tik 11,4 proc. (n=81). Dažniausiai informaciją apie žmogaus lytiškumą paaugliai norėtų gauti iš gydytojo specialisto susitikimų/diskusijų metu 61 proc. (n=91), iš mokytojo 31 proc. (n=46), rečiausiai iš tikybos mokytojo 8,0 proc. (n=12).

Vienas ketvirtadalis apklaustųjų teigė, jog mokykla jiems suteikė pakankamai žinių lytinio švietimo srityje, kitas ketvirtadalis – nepakankamai, o likusiai pusei buvo sunku apsispręsti. Vilniaus mieste ir Vilniaus rajone gyvenančių paauglių nuomonės šiuo klausimu sutapo.

Daugumai paauglių pirmasis informacijos šaltinis apie

4 pav. Patikimiausias informacijos šaltinis apie žmogaus lytiškumą (proc.)

žmogaus seksualumą dažniausiai buvo draugai (24 proc.), mokykla (20 proc.) ir internetas (16 proc.) (3 pav.).

Libiausiai paaugliai pasitikėjo gauta informacija iš interneto, mažiau - iš tėvų ir mokytojų (4 pav.)

30,1 proc. (n=214) pažymėjo turėję intymų kontaktą su nepažįstamu žmogumi, dažniausia forma buvo bučiniai (51,4 proc. (n=110), glamonės (18,7 proc. (n=40), lytinių organų lietimasis (9,3 proc. (n=20). Taip pat 5,3 proc. (n=38) teigė, jog lytinių santykių skatinimui jiems buvo siūlyta dovana/užmokestis, dažniausiai pinigine išraiška (50,0 proc. (n=19).

Maždaug pusė paauglių (53,0 proc. (n=377) yra žiūrėję pornografinius filmus ir tai pirmą kartą darė būdami 13,7 ($\pm 1,5$) metų amžiaus. Lengviausiai prieinamas šaltinis buvo internetas (71,1 proc. (n=268) ir filmai (21,0 proc. (n=79).

Rezultatų aptarimas

Vertinant Lietuvos paauglių lytinę elgseną lyginome skirtingų šalių lytinio gyvenimo pradžios vidurkius ir vėluojančias tendencijas. 2008-2009 mokslo metais Lietuvoje atliktoje anoniminėje anketinėje apklausoje, kurioje dalyvavo 896 16-20 metų miestų ir mažesnių miestelių mokiniai, rezultatai parodė, jog lytinio gyvenimo pradžios amžiaus vidurkis – 16,3 \pm 1,6, lytiškai aktyvesni yra vaikinai 53,7 proc., nei merginos 46,3 proc. [5]. Europoje 2004 metais atliktame tyrime vidutinis lytinio gyvenimo pradžios vidurkis buvo 16,5 metai ir svyravo nuo 15,7 metų Islandijoje iki 18 metų Slovakijoje [6]. Pasak Pasaulio sveikatos organizacijos, skirtumas tarp lyčių ir lytinio gyvenimo pradžios vidurkio Europos Sąjungoje vis mažėja. Išskiriami ir skirtingi Europos ypatumai: šiaurės Europoje merginos lytinį gyvenimą pradeda daug anksčiau, nei gyvenančios pietinėje ir vakarinėje dalyse [7]. Mūsų atliktame tyrime lytinio gyvenimo pradžios amžiaus vidurkio rezultatai išliko labai panašūs, lytinio gyvenimo pradžios vidurkis - 16,3 m.

Pirmieji lytiniai santykiai iki 15 metų laikomi anksty-

vais. HBSC (*Health Behaviour in School-aged Children Study*) ir ESS (*European Social Survey*) atliktoje duomenų analizėje, kurioje buvo atrinkta 17 Europos šalių, o galutinė imtis buvo 27702 respondentai, rezultatai parodė, jog 13,5 proc. merginų ir 15,4 proc. vaikinų turėjo lytinius santykius iki 15 metų. Skaičiai svyravo nuo 4,9 proc. Ukrainoje iki 36 proc. Danijoje tarp merginų ir nuo 10,8 proc. Slovėnijoje iki 31,8 proc. Danijoje tarp vaikinų. ESS taip pat nagrinėjo klausimą, nuo kelių metų jaunuoliai yra per jauni turėti lytinius santykius. 15-19 metų amžiaus jaunuolių iš 17 skirtingų Europos šalių vidutinis nurodytas amžius buvo 15,5 metai, 31-65 amžiaus asmenys teigė, jog amžius neturėtų būti jausnesnis nei 16,3 metai, o bendrai visų apklaustųjų nuomonė skirtingose šalyse svyravo nuo 15,2 Austrijoje iki 17,3 Ukrainoje. Legalus amžius, nuo kada galima pradėti lytinius santykius, šių tyrimų duomenimis, yra nuo 13 iki 16 metų skirtingose šalyse, vidurkis 14,8 [8]. Palyginimui mūsų atliktame tyrime anksčiau nei 15 metų pradėjusių lytinius santykius iš viso buvo 19 (8,9 proc.), merginų 6 (2,8 proc.), vaikinų 13 (6,1 proc.). 453 (63,7 proc.) apklaustųjų mano, jog lytinį gyvenimą derėtų pradėti nuo aštuoniolikos metų, 153 (24,5 proc.) nuo šešiolikos metų, likusieji – dar anksčiau. Pagal Lietuvos įstatymus: “Pilnametis asmuo, lytiškai santykiavęs ar kitaip tenkinęs lytinę aistrą su jaunesniu negu šešiolikos metų asmeniu, jeigu nebuvo išžaginimo, seksualinio prievartavimo ar privertimo lytiškai santykiuoti požymių, baudžiamas bauda arba laisvės apribojimu, arba areštu, arba laisvės atėmimu iki trejų metų. Nurodyti veiksmai nelaikomi nusikaltimu, jeigu tarp veiksmų dalyvių nėra didelio amžiaus, dvasinės ir fizinės brandos skirtumo” [9].

Anglijoje atliktoje (*The Avon Longitudinal Study of Parents and Children*) studijoje buvo nagrinėjami ankstyvų lytinių santykių rizikos veiksniai. Iš 1141 pradėjusių ankstyvus lytinius santykius 1004 (88 proc.) apklaustųjų teigė, jog jų lytiniai santykiai yra susiję bent su vienu iš šių rizikos veiksnių: alkoholio ar narkotikų vartojimu (13 proc.), nuolatiniu prezervatyvų nenaudojimu (36 proc.), prezervatyvų naudojimu kartais (50 proc.), daugiau nei vienas lytinis partneris (38 proc.), pirmieji lytiniai santykiai jaunesniam nei 13 metų amžiaus (10 proc.) [3]. Tarp merginų būdinga teigiama asociacija tarp narkotinių medžiagų vartojimo ir daugiau nei vieno lytinio partnerio turėjimo ankstyvoje jaunystėje, kuri ženkliai sumažėja sulaukus maždaug 18 metų [3]. Mūsų atliktoje apklausoje 64 (22 proc.) paaugliai teigė, jog vakarėlis su draugais ir alkoholis buvo vienas pagrindinių motyvų lytinių santykių pradžiai, ypač vaikinams, taip pat lytinių santykių metu kontraceptinės priemonės vartoja kartais arba visiškai nevartoja pusė paauglių (145 (49,7 proc.).

Sprendžiant su paaugliais susijusias lytiškumo problemas, svarbu išsiaiškinti pačių jaunuolių požiūrį į tai, ar jie patys kritiškai suvokia savo situaciją, ar jiems reikalinga informacija, susijusi su klausimais apie seksualumą, kaip ta informacija turėtų būti pateikta ir iš ko paaugliai pageidautų tokią informaciją gauti. Kanadoje buvo atliktas tyrimas norint išsiaiškinti, ką paaugliai mano ir ar jie apskritai yra kalbėję apie seksualumą su savo gydytoju. Apklausoje dalyvavo 379 8-10 klasės mokiniai, iš kurių tik 102 (27 proc.) atsiminė kada nors kalbėję su gydytoju šia tema, o 68 (17 proc.) nurodė, jog su gydytoju jau yra aptarę visus jiems rūpimus su seksualumu susijusius klausimus. Daugiau nei pusė moksleivių - 213 (57 proc.) - pažymėjo, kad jaustųsi pakankamai laisvai kalbėdamiesi intymiomis temomis su gydytoju. Statistiškai reikšmingai dažniau šiomis temomis laisvai kalbasi vyresnių klasių mokiniai, merginos ir vaikinai vienodai. 280 (74 proc.) respondentų mano, jog gydytojas turėtų kalbėtis intymiomis temomis su jaunuimu, o 296 (78 proc.) teigia, jog gydytojas tokius pokalbius turėtų inicijuoti [11]. Iš mūsų gautų rezultatų pokalbiai apie žmogaus lytiškumą reikalingi tik 21 proc. (n=149) moksleivių, iš jų dažniau merginoms. Merginoms, jau pradėjusioms lytinį gyvenimą, pokalbių apie žmogaus lytiškumą poreikis išauga – 39,6 proc. (n=42), o tarp vaikinų išlieka panašus kaip ir nepradėjusių lytinio gyvenimo (19,5 proc. (n=36)).

Intymiomis temomis 73,7 proc. (n=524) moksleivių laisvai kalbasi su draugais, o su tėvais šias temas aptarinėja tik 11,4 proc. (n=81). Dažniausiai informaciją apie žmogaus lytiškumą paaugliai norėtų gauti iš gydytojo (61 proc. (n=91), iš mokytojo (31 proc. (n=46), rečiausiai - iš tikybos mokytojo (8,0 proc. (n=12)).

Informaciją lyčių bendravimo klausimais yra lengvai prieinama ir gaunama iš masinių informacijos priemonių – interneto, televizijos, video, spaudos, taip pat šią informaciją teikia tėvai, mokykla, draugai. Lenkijoje atlikto tyrimo duomenimis, kuriame 2009 – 2010 metais dalyvavo 1111 15-19 metų Prancūzijos, Jungtinės Karalystės, Ukrainos, Vokietijos, Baltarusijos ir Lenkijos jaunuoliai, 76,0 proc. respondentų tokią informaciją pageidautų gauti iš draugų, 66,0 proc. - iš mokyklos, 65,0 proc. - iš televizijos/interneto, 61,2 proc. - iš tėvų, 42,4 proc. – iš spaudos ir 37,0 proc. – iš knygų [12]. Mūsų tyrimo rezultatais, dažniausiai informaciją paaugliai norėtų gauti iš gydytojo specialisto susitikimų/diskusijų metu (91 (61 proc.)), o iš mokyklos - 58 (39 proc.). Svarbu tai, jog, deja, Lietuvoje tėvai paaugliams nėra autoritetas, jie neturi įtakos paauglių apsisprendimui pradėti lytinį gyvenimą, nekalba intymiomis temomis. Galbūt tėvams trūksta pasirengimo bendrauti lytiškumo tema, tačiau šią situaciją būtina keisti, kadangi dabartiniai paaugliai bus kitos paauglių kartos tėvais.

Kokią įtaką seksualinio pobūdžio žiniasklaida daro jaunimo lytinei elgsenai? Ar tėvų draudimas žiūrėti tokius filmus, laidas gali kažką pakeisti? Kelios Jungtinėje Karalystėje atliktos ilgalaikės studijos parodė, jog seksualinio pobūdžio televizijos programos, filmai, videožaidimai gali lemti ankstyvą seksualinę elgseną [13]. Tai patvirtina ir kitos studijos, kurios teigia, jog kuo dažniau paaugliai žiūri seksualinio pobūdžio filmus, tuo dažniau anksti pradeda lytinį gyvenimą, ypač kai filmai žiūrimi su skirtingos lyties atstovais. Tėvų draudimas tokius filmus žiūrėti ir jų žiūrėjimas su tos pačios lyties atstovais lytinių santykių pradžią atitolina [14].

Išvados

1. Tarp aštuoniolikmečių dažniau lytinį gyvenimą pradeda vilniečiai. Tačiau rajone gyvenantys paaugliai lytinį gyvenimą pradeda anksčiau, jie turi ir didesnį lytinių partnerių skaičių. Bendrai lytiškai aktyvių vaikinių yra dvigubai daugiau nei merginų. 40,9 % paauglių pradėjo lytinį gyvenimą, lytinio debiuto amžiaus vidurkis - 16,3 metai, vyraujanti paauglių nuomonė - lytinio gyvenimo pradžia turėtų būti nuo 18 metų.

2. Pirmojo lytinio partnerio amžiaus vidurkis 17,33 ($\pm 1,78$) metai, merginų lytinio partnerio amžiaus vidurkis yra statistiškai patikimai didesnis nei vaikinių. Pagrindiniai motyvai, kodėl paaugliai pradėjo lytinį gyvenimą, buvo meilė partneriui (dažniau merginoms) bei svaigalų įtaka (dažniau vaikiniams). Taip pat dauguma teigė, jog tėvai neturėjo jokios įtakos lytinio gyvenimo pradžia.

3. Kontracepcines priemones saugių lytinių santykių metu visada vartoja tik pusė paauglių, populiariausios kontracepcinės priemonės tarp paauglių yra prezervatyvai.

4. Trečdalis pažymėjo turėję intymų kontaktą su nepažįstamu žmogumi. Dažniausiai tai buvo bučiniai ir glamonės.

5. Daugiau nei pusė paauglių yra žiūrėję pornografinius filmus ir tai pirmą kartą darė būdami 13,7 ($\pm 1,5$) metų. Intymiomis temomis moksleiviai laisvai kalbasi su draugais. Daugumai paauglių jų draugai yra pirmasis informacijos šaltinis apie žmogaus seksualumą.

6. Ketvirtadalis apklaustųjų teigė, jog mokykla jiems suteikė pakankamai žinių lytinio švietimo srityje, tokia pati dalis teigia, jog – nepakankamai, o likusiai pusei buvo sunku apsispręsti. Labiausiai paaugliai pasitiki gauta informacija iš interneto, kuri ne visada yra patikima.

7. Pokalbiai apie žmogaus seksualumą reikalingi aštuoniolikmečiams, ypač merginoms. Dauguma norėtų kalbėtis su gydytoju specialistu ir gauti informacijos iš patikimo šaltinio.

Literatūra

1. <http://lt.wikipedia.org/wiki/Seksualumas>
2. Obelenienė B., Pukelis K. Lytinio švietimo grėsmės paauglių lytiškumo ugdymuisi bendrojo lavinimo mokyklose. Socialinis darbas, 2009; 8(2):65-74.
3. Parkes A, Waylen A, Sayal K, Heron J, Henderson M, Wight D, Macleod J. Which Behavioral, emotional and school problems in middle-childhood predict early sexual behavior? *Journal of Youth and Adolescence*. 2014; 43:507–527.
4. <http://www.osp.stat.gov.lt/web/guest/statistiniu-rodikliu-analize?id=1282&status=A>
5. Denafaitė G., Obolevičiūtė L., Kemekliene G., Vaitkienė D. Laikymo problemų, susijusių su lytiniu gyvenimu, tyrimas. Lietuvos akušerija ir ginekologija, 2011; 1:8-16.
6. Avery L, Lazdane G. What do we know about the sexual and reproductive health of adolescents in Europe? *European Journal of Contraception and Reproductive Health Care*. 2007; 13:58–70.
7. <http://www.euro.who.int/en/health-topics/Life-stages/sexual-and-reproductive-health/activities/young-people/key-facts-on-young-people-and-reproductive-health>
8. Madkour AS, de Looze M, Ma P, Halpern CT, Farhat T, Ter Bogt TF, Ehlinger V, Nic Gabhainn S, Currie C, Godeau E. Macro-Level Age Norms for the Timing of Sexual Initiation and Adolescents' Early Sexual Initiation in 17 European Countries. *Journal of Adolescent Health*. Published online 2014.
9. http://www.valstybe.com/str/baudziamasis_kodeksas/364/bk_151_1_straipnis_lytines_aistros_tenkinimas_pazeidziant_nepilnamecio_asmens_seksualinio_apsisprendimo_laisve_ir_ar_nelieciamuma
10. Vasilenko SA, Lanza ST. Predictors of multiple sexual partners from adolescence through young adulthood. *Journal of Adolescent Health*. Published online 2014.
11. Hebert N, Beaulieu E, Tremblay MM, Laflamme S. Adolescents' comfort answering questions about sexuality asked by their physicians. *Paediatrics and Child Health*. 2013; 18(3):129-33.
12. Krauss H, Bogdański P, Szulińska M, Malewski M, Bura-czyńska-Andrzejewska B, Sosnowski P, Piątek J, Demont C, Kaczmarek C, Kaczmarek E, Szpakow A, Kleszczewska E, Maciorkowska E, Klimberg AJ, Mikrut K. Sexual initiation of youths in selected European countries compared with their sexual and contraceptive knowledge. *Annals of Agricultural and Environmental Medicine*. 2012; 19(3):587-592.
13. Bleakley A, Hennessy M, Fishbein M, Jordan A. It works both ways: the relationship between exposure to sexual content in the media and adolescent sexual behavior. *Media Psychology*. 2008; 11(4):443–461.
14. Parkes A, Wight D, Hunt K, Henderson M, Sargent J. Are sexual media exposure, parental restrictions on media use and co-viewing TV and DVDs with parents and friends associated with teenagers' early sexual behaviour? *Journal of Adolescence*. 2013; 36(6):1121–1133.

SEXUALITY IN ADOLESCENCE**A. Milaknytė, I. Juzelskytė, Ž. Bumbulienė, G. S. Drašutienė**

Key words: teenagers, sexual behavior, contraception.

Summary

Objective. To determine sexual behavior and attitudes to human sexuality in eighteen years old adolescents.

Materials and methods. Vilnius city (1st group) (5 secondary schools, 2 gymnasiums) and Vilnius districts (2nd group) (1 secondary school, 4 gymnasiums) schools participated in a confidential questionnaire survey during the 2012 – 2013 school year. 711 students of eighteen years old were questioned.

Results. 1st group response rate was 509 (71,6%), 2nd group – 202 (28,4%). A response rate of 385 (54,1%) girls and 326 (45,9%) boys was achieved. 291 (40,9%) were sexually active: 1st group 221 (43,4%) and 2nd group 70 (34,7%) ($p>0,05$), the main motives were love for partner 146 (50,2%) and party with friends 64 (22%). The average age of sexual debut is $16,3 \pm 1,1$ years (1st group $16,4 \pm 1,1$ m.; 2nd. $16,1 \pm 1,2$ m.) ($p>0,05$), number of partners - $2,3 \pm 1,8$ (1st $2,3 \pm 1,6$; 2nd $2,4 \pm 2,2$) ($p>0,05$). 63,9% of adolescents think that the sexual debut should start at age 18. At least once 374 (52,4%)

students have watched pornography and first time it happened at the age of $13,7 \pm 1,5$. Adolescents trust information received from internet 236 (33,1%), parents 197 (27,7%) and school 171 (24,0%). Discussion about sexuality is needed for 153 (21,5%) adolescents, more often for girls (60,8%). Most (60,9%) would like to get information from a doctor or teacher (30,8%).

Conclusions. There are more sexually active adolescents in Vilnius city than in Vilnius district. Adolescents in Vilnius district begin sexual life earlier and have more partners. Average age of sexual debut is 16,3 years, but most adolescents think it should be at 18 years. In adolescents opinion, information received from internet is the most reliable source of information. Most of adolescents require discussion about sexuality, especially girls. They would like to speak to a doctor.

Correspondence to: indre.juzelskyte@gmail.comGauta 2014-05-19
